

آموزش مهارت‌های حل مسئله به کودکان

برای مربیان، مشاوران، روان‌شناسان و درمانگران

ویژه کودکان مهدکودک و پیش‌دبستانی

ترجمه و تدوین: دکتر محسن شکوهی‌یکتا، دانشیار دانشگاه تهران

سرشناسه : شور، میرنا بی. (Shure, Myrna B.)
 عنوان و نام پدیدآور : آموزش مهارت‌های حل مسئله به کودکان برای مربیان، مشاوران، روان‌شناسان و درمانگران، ویژه کودکان مهدکودک و پیش‌دبستانی / ترجمه و تدوین محسن شکوهی‌یکتا.
 مشخصات نشر : تهران: سپیدبرگ، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۲۸۰ ص. : مصور.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۳-۲۷-۶، شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۳-۳۰-۶
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا.
 عنوان اصلی : I Can Problem Solve (ICPS): an interpersonal cognitive problem-solving program (preschool)
 موضوع : آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی.
 موضوع : حل مسأله در کودکان.
 موضوع : شناخت در کودکان.
 شناسه افزوده : شکوهی‌یکتا، محسن، ۱۳۳۸-، مترجم و تدوین‌گر.
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۳ ۱۳۹۸/ش۹۸/LB۱۱۳۹/۲۳
 رده‌بندی دیویی : ۳۷۲/۲۱
 شماره کتاب‌شناسی ملی : ۳۵۱۰۲۲۲

عنوان	آموزش مهارت‌های حل مسئله به کودکان برای مربیان، مشاوران، روان‌شناسان و درمانگران، ویژه کودکان مهدکودک و پیش‌دبستانی
تألیف	دکتر میرنا بی شور
ترجمه و تدوین	دکتر محسن شکوهی‌یکتا
لیتوگرافی و چاپ	۱۲۸
صحافی	غزل
شمارگان	۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	اول، زمستان ۱۳۹۳
قیمت	۱۸۰۰۰ تومان
ناشر	سپیدبرگ
تلفن	۶۰-۶۶۹۵۴۴۵۷
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۳-۲۷-۶
شابک دوره	۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۳-۳۰-۶

فهرست مندرجات

پیش‌گفتار	۱۱
مقدمه	۱۳

پیش‌مهارت‌های حل مسئله

آشنایی با برنامه‌ حل مسئله: متن مربوط به مربی

۱. است	۲۹
۲. بعضی - همه	۳۱
۳. نیست	۳۴
۴. یا	۳۶
۵. و	۳۸
۶. مشابه - متفاوت	۴۱
۷. مشابه - متفاوت بیشتر	۴۳
۸. حدس بزن چیست؟	۴۵
۹. مرور واژگان حل مسئله	۴۷
۱۰. مرور بیشتر واژگان حل مسئله	۵۰
۱۱. خوشحال	۷۳
۱۲. غمگین	۷۶
۱۳. چطور می‌توانیم تشخیص دهیم: با دیدن و شنیدن	۷۹
۱۴. بیشتر درباره‌ چطور می‌توانیم تشخیص دهیم	۸۲
۱۵. چطور می‌توانیم تشخیص دهیم: با پرسیدن	۸۴
۱۶. آیا می‌توانم تو را خوشحال کنم؟	۹۰

۱۷. عصبانی ۹۲
۱۸. بیایید نمایش بازی کنیم ۹۵
۱۹. چه کاری انجام می‌دهم؟ چه کاری از شما می‌خواهم انجام دهید؟ ۹۷
۲۰. یک داستان ۹۹
۲۱. یادآوری انتخاب‌ها ۱۰۶
۲۲. یک داستان ۱۱۲
۲۳. چرا - چون، ممکن است - شاید ۱۱۵
۲۴. احساسات دلایلی دارند ۱۱۸
۲۵. بیش از یک دلیل (چون) ۱۲۱
۲۶. کدام را انتخاب می‌کنی؟ یک دلیل (چون) دیگر ۱۲۴
۲۷. یک داستان ۱۳۰
۲۸. مرور ۱۳۱
۲۹. دوست داری؟ ۱۳۴
۳۰. داستان تمساح - قسمت اول ۱۴۰
۳۱. داستان تمساح - قسمت دوم ۱۴۲
۳۲. آیا منصفانه است؟ ۱۴۹
۳۳. بیشتر درباره انصاف ۱۵۱

مهارت‌های حل مسئله

راه‌حل‌های جایگزین

۳۴. مشکل چیست؟ ۱۵۸
۳۵. او چه کار دیگری می‌تواند انجام دهد؟ ۱۶۳
۳۶. آشنایی با بازی نقش ۱۶۷

۳۷. حل یک مشکل..... ۱۶۹

۳۸. حل مشکل دیگر..... ۱۷۱

پیامدها

۳۹. توالی ناشناخته، قسمت اول..... ۱۸۳

۴۰. یک داستان..... ۱۸۶

۴۱. توالی ناشناخته، قسمت دوم..... ۱۸۸

۴۲. دیگر واژگان حل مسئله: اگر - آن وقت..... ۱۹۲

۴۳. توالی ناشناخته، قسمت سوم..... ۱۹۴

۴۴. فکر خوبی است؟..... ۲۰۰

۴۵. چه کاری می توانم هنگام انتظار انجام دهم؟..... ۲۱۱

۴۶. بعد چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت اول..... ۲۱۶

۴۷. بعد چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت دوم..... ۲۲۰

۴۸. یک داستان..... ۲۲۴

۴۹. بعد چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت سوم..... ۲۲۵

۵۰. بعد چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت چهارم..... ۲۲۷

جفت های راه حل - پیامد

۵۱. اگر آن را انجام دهم چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت ۱..... ۲۴۴

۵۲. اگر آن را انجام دهم چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ قسمت ۲..... ۲۴۸

۵۳. دیگر چه کاری می توانم انجام دهم؟..... ۲۵۲

۵۴. داستان عروسک..... ۲۵۶

۵۵. گفت و گو با عروسک ها..... ۲۵۹

۵۶. یک داستان ۲۶۱
۵۷. مشکل شما چیست؟ قسمت اول ۲۶۴
۵۸. مشکل شما چیست؟ قسمت دوم ۲۶۷
۵۹. مشکل شما چیست؟ قسمت سوم ۲۶۹
- ضمیمهٔ الف: رهنمودهایی برای آموزش مستمر حل مسئله ۲۷۰
- ضمیمهٔ ب: یادآوری‌های مربوط به گفت‌وگوی حل مسئله ۲۷۴
- ضمیمهٔ ج: خلاصهٔ شیوه‌های مدیریت رفتار حل مسئله ۲۷۸

فهرست فعالیت‌های تکمیلی

تعامل در کلاس

- واژگان حل مسئله: است - نیست، بعضی - همه، یا - و، مشابه - متفاوت ۵۳
- تشخیص احساسات خوشحال، غمگین و عصبانی ۱۰۱
- استفاده از داستان تماسح ۱۴۶
- منصفانه یا غیر منصفانه؟ ۱۵۴
- یافتن راه‌حل‌ها ۱۷۴
- آیا آن فکر، مکان یا زمان مناسبی است؟ ۲۰۳
- کمک به کودکان در منتظر ماندن ۲۱۴
- گفت‌وگوی حل مسئله ۲۲۹

ایده‌های مرتبط با برنامه درسی

- واژگان حل مسئله: است - نیست، بعضی - همه، یا - و، مشابه - متفاوت ۵۸
- پی بردن به چگونگی احساس افراد: خوشحال، غمگین، عصبانی ۱۰۴
- گوش دادن و توجه کردن ۱۰۹
- بیش از یک راه وجود دارد ۱۷۶
- یادآوری توالی ۱۹۹
- مفاهیم پیشرفته ۲۰۷
- مفاهیم پیشرفته دیگر ۲۵۴

صفحات مربوط به والدین

۱. به کلاس حل مسئله خوش آمدید! ۶۸
۲. واژگان حل مسئله: است، نیست، مشابه - متفاوت ۶۹

۳. واژگان حل مسئله: یا - و، بعضی - همه ۷۱
۴. احساسات و دلایل، واژگان حل مسئله: ممکن است - شاید ۱۲۸
۵. استفاده از گفت‌وگوی حل مسئله ۱۷۸
۶. افزودن صحبت درباره احساسات ۱۷۹
۷. آیا فکر مناسبی است؟ ۲۰۹
۸. کمک به فرزندان در منتظر ماندن ۲۱۵
۹. افزودن پیامدها ۲۳۳
۱۰. من اول آن را داشتم ۲۳۴
۱۱. فراموش کردم ۲۳۶
۱۲. مال من است ۲۳۸
۱۳. او من را زد ۲۴۰

پیش‌گفتار

حل مسئله یکی از ارزشمندترین اهداف تربیتی و آموزشی به حساب می‌آید؛ زیرا از راه ایجاد و تقویت این توانایی است که می‌توان افراد را برای شرایط متغیر زندگی و بحران‌ها آماده کرد. کودکان هر روز با تصمیم‌ها و انتخاب‌های هرچند کوچک، درباره مشکلاتی که به‌طور مداوم به شکل‌های مختلف و از ساده تا پیچیده در زندگی ظاهر می‌شوند، مواجه‌اند. یکی از مسئولیت‌های والدین و مربیان، آموزش تشخیص و حل مشکلات به کودکان است.

مهارت حل مسئله، کودکان را قادر می‌سازد تا در مواجهه با چالش‌ها و مسائل زندگی، امکانات گوناگون پیرامون خود را شناسایی کنند و در جهت حل آنها به کار ببرند. این مهارت، کودکان را یاری می‌دهد تا موانع احتمالی انتخاب‌های خود را پیش‌بینی کرده و با هر اشتباه به‌عنوان تجربه‌ای نو برخورد کنند.

آموزش مهارت‌های حل مسئله رویکردی پیش‌گیرانه است که می‌تواند توانایی‌های کودکان را به لحاظ روانی و هیجانی افزایش دهد. برخی از مهم‌ترین اهدافی که در مجموعه حاضر دنبال می‌شوند عبارت‌اند از:

- ۱) آموزش چگونه اندیشیدن، که به کودکان کمک می‌کند تا بتوانند در مواجهه با مسائل درون‌فردی و میان‌فردی، به راه‌حل‌های مختلف بیندیشند و بهترین راه‌حل را اتخاذ نمایند؛
- ۲) پیشگیری از بروز و شدت یافتن اختلال‌های هیجانی و رفتاری نظیر گوشه‌گیری، افسردگی و پرخاشگری؛ و
- ۳) به‌کارگیری روش حل مسئله از سوی والدین، معلمان و سایر کسانی که با کودکان سروکار دارند.

در این کتاب به شرح یک سری بازی‌ها، فعالیت‌ها و گفتگوهای خاصی پرداخته شده است که با استفاده از آنها می‌توان به کودکان آموخت در برابر مسائل و درگیری‌هایی که در زندگی روزمره اتفاق می‌افتند، با زیرکی و اندیشمندی پاسخ دهند. روش حل مسئله، نه تنها به‌طور مستقیم بچه‌ها را درگیر مراحل حل مشکلات خودشان می‌کند، بلکه بزرگسالان نیز می‌توانند به مشکلات و دیدگاه آنان اشراف کامل داشته باشند. این برنامه با آموزش مهارت‌های زبانی و

ادراکی آغاز می‌شود، زیرا این مهارت‌ها پیش‌نیاز توانایی کودک برای طی روند حل مسئله به‌شمار می‌آیند. در برنامه حاضر، واژگانی فراگرفته می‌شوند که نقش عمده‌ای در تفکر کودکان دارند. در فرایند آموزش، یادگیرندگان با نیازها و احساسات خود و دیگران، موقعیت‌های مشکل‌ساز و راه‌های متفاوت حل آنها آشنا می‌شوند و آنها را به کار می‌بندند.

با آگاهی از این نکته که این مهارت در مراحل اولیه زندگی و دوره‌های حساس رشد می‌تواند تأثیرات سودمند و ماندگاری داشته باشد و در نظر گرفتن این موضوع که مریبان منبع اصلی بهبود مهارت‌های حل مسئله کودکان در مهد کودک و پیش‌دبستانی هستند، طراحی و اجرای برنامه‌های مهارت‌آموزی به‌منظور ارتقای توانایی حل مسئله در موقعیت‌های اجتماعی و افزایش سطح سازگاری نوآموزان ضروری به نظر می‌رسد. آموزش حل مسئله به‌عنوان یک برنامه اجتماعی حمایت‌کننده می‌تواند تأثیر عوامل خطرزا را خنثی و دست‌یابی کودک را به کفایت‌های اجتماعی تسهیل کند.

آموزش و پرورش می‌تواند در کیفیت زندگی و سلامت روانی افراد تغییرات اساسی پدید آورد و متولیان تعلیم و تربیت و متخصصان سلامت روان باید بدانند که چگونه می‌توان با تعلیم تفکر، احساس و رفتار سالم، از کودکان انسان‌هایی با شایستگی‌ها و کفایت‌های لازم فردی و اجتماعی ساخت.

این کتاب برای کسانی که می‌خواهند به کودکان کمک کنند تا با فشارهای روانی و چالش‌های زندگی به‌درستی مقابله کنند و با دیگران به شکلی کارآمد و مسئولانه رابطه برقرار نمایند، منبعی بسیار کاربردی محسوب می‌شود.

در تدوین کتاب حاضر، همکاران مؤسسه فرهنگی تربیت نوین و مرکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره استاد روزبه ما را یاری نموده‌اند؛ لذا لازم می‌دانیم از همگی آنان تشکر نماییم. هم‌چنین از آقای حسین حبیبی ماچپانی و خانم نیره زمانی، پژوهشگران؛ آقای دکتر محمد رضایی و خانم دکتر هانیه شیرازیان، ویراستاران علمی؛ خانم زینب کثیری، ویراستار ادبی؛ آقای محمد جعفرزاده، طراح جلد؛ خانم انسیه محمدی، گرافیست؛ خانم زهره علی‌وردی، تایپیست و آقای علیرضا عباسیان، همکار اجرایی قدردانی می‌نماییم. در ضمن لازم می‌دانیم از مدیریت و همکاران کانون اسلامی انصار که امکانات لازم برای تحقق چنین مجموعه‌ای را فراهم کردند، سپاس‌گزاری نماییم.

دکتر محسن شکوهی‌یکتا